

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Реалізація ресурсних і функціональних можливостей торговельних підприємств можлива лише за наявності ринкового потенціалу. Зважаючи на те, що останній є синергічним утворенням, мета проведеного дослідження полягала у виявленні тих його аспектів, які стосуються вивчення стану, тенденцій та перспектив розвитку споживчого потенціалу торговельних підприємств в Україні.

Вартісна оцінка реалізованих споживчих можливостей відповідає обсягу витрат споживачів на придбання товарів і послуг торговельних підприємств, тобто кількісно дорівнює величині роздрібного товарообороту або величині роздрібного товарообороту на 1 особу. Проведене дослідження дозволило визначити, що динаміка реалізованого споживчого потенціалу в розрахунку на одну особу в Україні характеризувалася стабільним зростанням у 2003-2008 рр. з темпами на рівні 35-40% на рік і скороченням його обсягів у 2009 р. на 5,4% через поширення, в першу чергу, світової фінансово-економічної кризи. В числі основних факторів, зумовлених впливом деструктивних явищ в економіці і безпосередньо пов'язаних із змінами в обсязі реалізованих споживчих можливостей, на наш погляд, доцільно виділити негативну динаміку реальних доходів населення, підвищення індексу споживчих цін (більше ніж у 2 рази за досліджуваний період), суттєве уповільнення обсягів кредитування на ринку споживчих товарів (з 188833 млн грн у 2008 р. до 137113 млн грн у 2009 р.).

Реалізований споживчий потенціал в ретроспективній оцінці обсягу товарообороту визначає масштаби розвитку торгівлі в країні, в числі ж показників, які визначають перспективи його розширення, на наш погляд, безумовний інтерес представляють динаміка чисельності населення, структура споживчих витрат, рівень споживання основних продуктів харчування та індекс споживчих настроїв.

Тривалий дестимулюючий вплив на розвиток ринкового потенціалу в Україні чинить від'ємна динаміка чисельності населення протягом всього досліджуваного періоду. Щорічне скорочення постійного населення на 0,1-0,3 млн. осіб або 0,6-0,7% обмежує споживчі можливості як в масштабах всієї країни, так і на рівні окремих регіонів.

Структура споживчих витрат є індикатором рівня життя населення і безпосередньо залежить від отримуваних доходів і розвитку споживчого кредитування. У 2008-2009 рр. спостерігалися негативні тенденції у формуванні структури цих витрат, що пов'язано зі зростанням частки неспоживчих витрат на заощадження і переорієнтацію споживчого попиту на товари продовольчої групи, частка яких знову зросла до рівня 2006 р. (53,2%). Така повільна та нестабільна динаміка, на жаль, свідчить про досить низький рівень життя населення. На фоні очікування скорочення реальних доходів населення та різкого подорожчання споживчих кредитів така структура споживчих витрат значно обмежує розвиток ринкового потенціалу, особливо в сегменті непродовольчих товарів.

Про наявність перспектив реалізації ринкового потенціалу торговельними підприємствами свідчить дослідження рівня споживання основних продуктів харчування в Україні в динаміці та у порівнянні з іншими країнами світу. Отримані результати дозволили визнати, що споживання більшості основних продуктів харчування в Україні є нижчим не тільки від раціональних норм, визначених УкрНДІ гігієни харчування, але й від рівня інших країн світу (США, Франції, Польщі і Росії). Найбільш помітне відставання має місце за рівнем споживання м'яса та м'ясних продуктів, молока та молокопродуктів, овочів і фруктів. Враховуючи, що за зростання рівня доходів населення у 2006-2008 рр. пріоритети у споживанні змінювались саме в напрямку задоволення потреб у м'ясних, молочних продуктах і фруктах, можна передбачити, що із подоланням негативних тенденцій в економіці, вітчизняний рівень їх споживання поступово наближуватиметься до європейського.

Про віддаленість або наближеність перспектив такого розвитку свідчать результати дослідження споживчих настроїв населення України, динаміка яких за відповідним індексом характеризується значним погіршенням в очікуваннях українських споживачів. Так, загострення кризових явищ у вітчизняній економіці у 2008-2009 роках призвело до стрімкого падіння індексу споживчих настроїв як за рахунок песимістичних прогнозів щодо змін в особистому матеріальному становищі та несхильності до великих покупок, так і за короткостроковими очікуваннями економічного розвитку країни.

Таким чином, хоча реалізований ринковий потенціал в Україні і характеризувався позитивними зрушеннями, проте перспективи його подальшого зростання стрімкими темпами за існуючих умов майже відсутні. Стабілізація ситуації, на наш погляд, можлива лише за збалансованої соціально-економічної політики держави та побудови прозорого та керованого механізму споживчого кредитування.